

Eötvös Loránd Tudományegyetem Savaria Egyetemi Központ
Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Központ
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Helynév-szociológiai kutatások Ikerváron

XXXVI. OTDK Humán szekció

Készítette:

Sági Manuéla

Osztatlan angol nyelv és kultúra – magyar nyelv és irodalom tanár szak – 6. évfolyam (11.
félév)

Témavezető:

Dr. Tóth Péter

egyetemi adjunktus

Szombathely

2023.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Magyar Nemzeti Helynévtár Program	4
3. Az eddigi eredmények.....	4
4. A dolgozat célja.....	5
5. Hipotézisek	6
6. Terminológia	6
7. Módszertan.....	7
7.1. <i>A hagyományos helynévgyűjtés módszere.....</i>	<i>8</i>
7.2. <i>Adatközlők.....</i>	<i>8</i>
7.3. <i>A helynévismereti felmérés módszere.....</i>	<i>9</i>
8. Helynév-szociológiai elemzés Ikervár helynevei alapján.....	10
8.1. <i>Településtörténeti háttér</i>	<i>10</i>
8.2. <i>Ikervár névváltozatai és a helynév etimológiája.....</i>	<i>11</i>
8.3. <i>Onomasztikai háttér: Ikervár helynevei.....</i>	<i>12</i>
8.4. <i>Életkor és helynévismeret.....</i>	<i>12</i>
8.5. <i>Nem és helynévismeret.....</i>	<i>13</i>
8.6. <i>Helynévrendszer és helynévismeret.....</i>	<i>14</i>
8.7. <i>A dűlőnevek helyzete</i>	<i>15</i>
8.8. <i>A helynevek változásának okai.....</i>	<i>16</i>
9. Pedagógiai célok	17
10. Összefoglalás	17
11. Felhasznált források.....	19
11.1. <i>Szakirodalom.....</i>	<i>19</i>
11.2. <i>Interneten található online források</i>	<i>20</i>
11.3. <i>Térképek.....</i>	<i>21</i>
11.4. <i>Képek forrásai.....</i>	<i>21</i>

1. Bevezetés

Homo nominans (névadó ember; Nicolaisen, W. F. H. 1986) – ezzel a szellemes kifejezéssel lehet a legjobban kifejezni azt, hogy nem léteznek emberi közösségek, nem létezik emberi kultúra anélkül, hogy a körülvevő világ jelentősebb részleteit tulajdonnevekkel ne látnák el. A tulajdonnevek sajátos alakulásmódjuk, változatos jelentésszerkezetük, kulturális beágyazottságuk, esetenként történeti homályba vesző régiségük stb. révén számos információt hordoznak magukban. Ezek tudományos kiaknázásával a névtan, idegen szóval onomasztika foglalkozik, amely tipikusan interdiszciplináris tudományterület (MIKESY 2022: 5).

A 20. század közepétől jelentősen megnőtt Magyarországon a különböző megyék és települések helyneveit közlő tudományos munkák száma (BÍRÓ 2002: 9). A történeti forrásmunkák hasznosítása mellett egyre nagyobb figyelem fordult az élőnyelvi anyag feltárására is. Az ismert helynévkutatók között említhetjük meg KNIEZSA ISTVÁNT, PAIS DEZSŐT, BÁRCZI GÉZÁT, KISS LAJOST, PESTI JÁNOST, HOFFMANN ISTVÁNT, az ő munkásságuk a mai napig megkerülhetetlenek a helynévkutatók számára.

A gyűjtések eredményeképpen több helynévgyűjtemény (adattár) született, arra azonban már kevesebben vállalkoztak, hogy a bennük rejlő kutatási lehetőségekkel éljenek, szótörténeti vizsgálatokat végezzenek, rendszerezék és elemezzék az adatokat. Közismert, hogy a 20. század hatvanas éveitől nagy lendülettel induló helynévgyűjtés eredményeként a magyarországi megyék többségének a helynévtárát kiadták már, azonban ennek az óriási névanyagnak a kutatása, tudományos feldolgozása alig haladt előre (BÍRÓ 2002: 9).

Szeretném kiemelni Szabó T. Attila kolozsvári nyelvészt, aki a történeti és jelenkori helynevek gyűjtését egyaránt szorgalmazta és végezte. SZABÓ T. ATTILA egy település és környéke összes fellelhető helynévének (domborzati formák, térszerkezeti elemek, vizek, növényzeti formák stb.) feltérképezését és leírását szorgalmazta, amely mint módszer egyedülálló volt, hiszen akkoriban főleg a települések neveire és vízrajzára koncentráltak a kutatók. A határnevek mint külső helynevek iránti érdeklődés is pl. Szabó T. Attila nevével fémjelezhető (ANDRÁS 2012: 155).

Szerencsére a helynevek használatának kérdései egy idő óta újra egyre inkább foglalkoztatja a kutatókat, így nem véletlen, hogy a tanulmányozásukra egy önálló részdiszciplína, a helynév-szociológia is kialakult (E. NAGY 2021: 7). Napjainkban ezen a területen élen járnak a Debreceni Egyetem nyelvészei, többek között HOFFMANN ISTVÁN, TÓTH VALÉRIA és GYÖRFFY ERZSÉBET.

Saját kutatásommal, ha csupán igen kis mértékben is, a fent nevezett nyelvészekről és az ő munkásságukról példát véve, a helynév-szociológiai tanulmányok sorát igyekszem gyarapítani. Az egyes szakmunkák kutatási eredményeinek egymásra vetítése nem csupán a még formálódó elméleti (s vele együtt a terminológiai) és módszertani keretrendszer megszilárdulásához járulhat hozzá jelentős mértékben, hanem az összevetés révén az elméleti általánosítás céljából tett megállapítások finomítására, árnyalására is sor kerülhet, továbbá várható újabb szempontok előtérbe kerülése is (E. NAGY 2021: 7).

2. Magyar Nemzeti Helynévtár Program

A kutatásom kapcsolódik egy országos programhoz is, ugyanis jelenleg zajlik a Magyar Tudományos Akadémia által támogatott Magyar Nemzeti Helynévtár Program, melynek alapvető célja a magyar nyelvterület élő és történeti helynévkincsének minél teljesebb összegyűjtése és dokumentálása online adatbázisok, illetve kiadványok formájában. A Magyar Nemzeti Helynévtár legfontosabb célja az, hogy az egész magyar nyelvterületre kiterjedően hozzáférhetővé tegye a legkorábbi írásos forrásoktól napjainkig előforduló helynév adatokat. Ez az adatbázisként történő közzététel egységes szerkezetű adatállomány létrehozását teszi szükségessé. Ebben a történeti forrásokból és az élőnyelvi használatból származó adatok egymás mellett, azonos rendszerben szerepelnek (<https://mnytud.arts.unideb.hu/bevhnkut/>). A tudomány számára rendkívül fontos és jelentős ez az adatbázis, hiszen ahhoz, hogy a nyelvi változásokat, illetve a generációk közötti különbségeket lássuk, korábbi és mai gyűjtések egybevetésére van szükség.

3. Az eddigi eredmények

Szeretnék néhány gondolatot megosztani a jelenleg készülő adatbázisról is. A teljes magyar helynévanyag valószínűleg milliós nagyságrendre rúg, melynek összegyűjtése és közreadása hallatlanul idő- és munkaigényes feladat. Ennek teljesítését az a körülmény is nehezíti, hogy a helynevek nagy része írásban egyáltalán nem dokumentált és nem dokumentálható, hiszen csupán a beszélők szókincsében, mondhatni a nyelvhasználók fejében létezik. Ám a helynevek hatalmas adatmennyiségének a kezelésében új lehetőségeket teremtett a digitális kultúra térhódítása. Ennek egyik első eredményeként a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének névkutatói Magyar Névarchívum néven online adatbázist hoztak létre azzal a céllal, hogy a legkorábban megjelent gyűjtemények anyagát valamelyest

egységesítve digitalizált formában is hozzáférhetővé tegyék (https://mnynk.unideb.hu/publikaciok/hi_tv_mnh2015.pdf). 2022 júniusában volt szerencsém részt venni a Debreceni Egyetem által szervezett adatbázisépítő táborban, így a program résztvevőjeként élőnyelvi helynévgyűjtéseket folytathatok, és munkámmal hozzájárulhatok a teljes Magyar Nemzeti Helynévtár elkészüléséhez is.

4. A dolgozat célja

Dolgozatom fő célja egy nyelvészeti kutatás módszerének és eredményeinek bemutatása, amelynek keretében egy vas megyei település, Ikervár helyneveit vizsgáltam. Magáról a kutatásról elmondható, hogy a nyelvi adatok egy részét 2021-ben és 2022-ben saját magam gyűjtöttem a településen, másik része pedig már történetinek mondható. A történeti források kapcsán a 19. századig nyúltam vissza, ugyanis ebben a korban ismerték fel a helynevekben azt a hatalmas forrásértéket, amely a magyarság múltjának megismerésében is nélkülözhetetlen, s a népnyelvi gyűjtések is ekkor lendülnek fel igazán. A magyarság esetében a fokozatosan kikristályosodó nemzetfogalomnak központi kötőanyaga a nyelv, a nyelv területi kiterjedtségét, határait pedig történeti vonatkozásban is az a nyelvi elem mutatja meg legpontosabban, amelynek alapfunkciója a helyhez kötés, lokalizálás: vagyis a helynév (https://mnynk.unideb.hu/publikaciok/hi_tv_mnh2015.pdf). Az általam gyűjtött toponimák egy részét már az 1982-ben megjelent Vas megye földrajzi nevei című kötetben publikálták. Az említett könyvben Pomogyi László által összegyűjtött ikervári helynevek találhatók, szám szerint 130 lokalizált és 28 nem lokalizált toponima. Emellett a régi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán 2006-ban szakdolgozati témául is választották Ikervár község dűlőneveit, ami ma már szintén történeti forrásként szolgál.

A kutatás során szeretnék képet kapni arról, hogy Ikervár helynevei – fél évszázad távlatában – mennyire maradtak meg a köztudatban. A dolgozatban az életkor és a helynévismeret, a nem és a helyismeret, valamint a helynévrendszer és helyismeret viszonyával egyaránt foglalkozom. Emellett olyan kérdésekre is választ keresek, hogy milyen névadási motivációi lehetnek a különböző helyneveknek, miért változnak a földrajzi nevek, vagy éppen miért tűnnek el egyre inkább a dűlőnevek. Továbbá azt a célt is kitűztem magam elé, hogy olyan helyneveket gyűjtsek, amelyeket még nem jegyeztek fel korábban. Kutatásom során számos térképet is egybevettem a mai adatokkal, például a katonai felmérések térképeit, a kataszteri térképet és különböző jobbágytérképeket.

5. Hipotézisek

Az én személyes előfeltevésem az, hogy a történeti forrásokban lesznek olyan adatok, amelyek ma már nem ismerősek senki számára. Továbbá úgy vélem, a fiatalabb korosztály kevésbé fogja ismerni a helyneveket, az ő tudásuk leginkább a belterület megnevezéseire korlátozódik. Az idősebbek – különösen azok, akik a mezőgazdaságban dolgoztak – jobban fogják ismerni a külterületre vonatkozó neveket. Biztosan lesz különbség a nők és a férfiak helynévismerete között is, már csak a foglalkozásukból, szabadidős tevékenységeikből adódóan is. Hiszen a férfiak között vannak vadászok, mezőgazdaságban dolgozók, és sokuk hobbija a horgászat. Ezáltal számukra a határnevek sokkal ismerősebbek lehetnek.

Ami a helynevek névadási motivációját illeti, talán ezzel kapcsolatban vagyok a legizgatottabb. Nagyon kíváncsi vagyok, hogy egy-egy helynév miről, mi alapján kapta az elnevezést. Az előfeltevésem az, hogy biztosan lesznek olyan helyek, amelyek a természeti adottságuk alapján kapták a nevüket, például a jellemző növényvilágukról, állatvilágukról, vagy éppen talajminőségükről. Nagyon érdekes még az utcák elnevezése is, hiszen – ha csak magamból indulok ki – úgy vélem, a fiatal ikervári lakosok bizony nem nagyon tudják, hol voltak a régi utcák, és azokat hogyan, mi alapján nevezték el. A régi utcák népi elnevezéseinek ismerete és megőrzése azonban nagyon fontos, és mivel a falu mai lakói már nem mindegyiket használják, sőt nem is mindegyiket ismerik, érdemes ezekre külön figyelmet fordítani.

Az, hogy miért változnak a földrajzi nevek, szintén nagyon érdekes kérdés, és nehéz is rá választ adni. Véleményem szerint ahogy a generációk változnak, úgy változik vele együtt a lakókörnyezet is, és ez egy természetes folyamat. Éppen ezért úgy gondolom, biztosan sikerül olyan helyneveket gyűjtenem, amelyeket még nem jegyeztek fel korábban.

Végül, de nem utolsó sorban, ami a dűlőneveket illeti, szerintem ezen helynevek megnevezése a legösszetettebb, mivel nagyon sok tényező hatással lehet rá, például a földek felosztása, tulajdonosváltás, téjeszesítés stb. Továbbá biztos vagyok benne, hogy a fiatalabbak nem fogják ismerni ezeket az elnevezéseket. Sőt, szerintem az idősebbek számára sem lesznek ezek annyira egyértelműek.

6. Terminológia

Mielőtt rátérnék az általam végzett kutatás részletes ismertetésére, szeretnék kiemelni néhány nyelvészeti terminust, először is a *Magyar és nemzetközi névtani terminológia* című

kötet segítségével (BÖLCSKEI–FARKAS–SLÍZ szerk. 2017). A nyelvészetben a helyneveket más szóval toponimáknak nevezzük. A toponimákon belül megkülönböztetünk makrotoponimákat és mikrotoponimákat. A makrotoponima terminus a nagyobb kiterjedésű területek megnevezésére alkalmas, például *Erdély*, *Dunántúl*, emellett a településnevekre is használatos, például *Ikervár*. A mikrotoponima terminus pedig kisebb objektumokra vonatkozik, például a dűlők, legelők, kerítések, kövek, mocsarak, árkok stb. neveire. Az általam gyűjtött helynevek nagy része mikrotoponima, mivel ezeket általában az emberek egy kisebb csoportja ismeri és használja, mégpedig a településen élő emberek. Ám vannak olyan helyneveink is, amelyek nem csak lokálisan, de országosan is ismertek, ilyen például a *Rába* folyónév.

Ami a helynév-szociológia fogalmát illeti, a helynév-szociológia alapvetően a nyelvtudományhoz tartozó részdiszciplínának, a névtannak a részterülete. Erősen interdiszciplináris jellege miatt műveléséhez más tudományterületek, pl. a szociológia, antropológia, földrajz- és történettudomány, statisztika, informatika stb. ismeretanyaga is szükséges. A helynév-szociológiai vizsgálatok által feltárt eredmények nem csupán a nyelvtudományban hasznosíthatók, azok számos más tudományterület céljainak szolgálatában is állhatnak (E. NAGY 2021: 12).

A következő fogalom a kognitív és/vagy mentális térkép. Ez jellegzetesen interdiszciplináris fogalom: noha gyökerei a pszichológiában keresendők, a nyelvtudomány mellett a földrajztudomány, a térképészet, a szociológia, az antropológia stb. fogalomrendszerében is használatban van (E. NAGY 2021: 15). ROGER DOWNS és DAVID STEA a következőképpen vélekedik a fogalomról: „*A kognitív térképezés olyan absztrakció, amely magába foglalja azokat a kognitív, illetve mentális képességeket, amelyek segítségével összegyűjtjük, rendezzük, tároljuk, felidézzük, valamint manipuláljuk a körülöttünk lévő térre vonatkozó információt.*” (2005: 598). RESZEGI KATALIN úgy véli, a fejünkben meglévő térkép meglehetősen eltér a nyomtatott térképektől: ez utóbbiak ugyanis sokkal részletszegényebbek. A kognitív térkép multimodális, azaz különféle modalitásokból származó információk egyaránt részét képezhetik a helyek reprezentációjának, továbbá események, élmények, kulturális ismeretek fűződnek, sőt érzelmek is kapcsolódhatnak hozzá (2018: 171).

7. Módszertan

7.1. A hagyományos helynévgyűjtés módszere

Vizsgálatomat kiterjesztettem a településhatár mindenféle objektumának a nevére, vagyis valamennyi helynévfajtára (BÍRÓ 2002: 10). Vizsgálatomban a hagyományos helynévgyűjtés első fázisát a hely- és népességtörténeti vonatkozások feltárása jelentette (E. NAGY 2021: 21). GYÖRFFY ERZSÉBET *Helynév-szociológia* című monográfiájában a következőképpen vélekedik: „Egy egyén vagy névhasználó közösség helynévhasználatát és helynévismeretét feltáró munka nulladik lépésének [...] azt tekinthetjük, hogy a kutató egy adott hely összes létező és egykor létezett nevét megpróbálja összegyűjteni” (2018: 18). A település történetét részletező munkák kitűnő kiindulópontként szolgálnak ahhoz, hogy a településről tájékozódjunk (E. NAGY 2021: 21). A *Vas megye földrajzi nevei* című kötet mellett Ikervár történetéről három olyan könyv is megjelent, melynek szerzői és szerkesztői maguk is ikervári lakosok. Így az alábbi művek voltak még segítségemre: *Válogatott írások Ikervár történetéről I.*, *Válogatott írások Ikervár történetéről II.* és *A régi Ikervár hétköznapijai és ünnepei*. Érdekesség, hogy Lakner Regina tollából mesék is születtek Ikervár mindennapjairól. Ezekből a mesékből KOSZORÚS ÖDÖN hat darabot közölt a *Vasi honismereti és helytörténeti közlemények* című folyóirat 1995. 1. számában. KOSZORÚS ÖDÖN így ír a mesékről: „Összesen tíz történet került papírra Lakner Regina mesekincseiből, melyek bepillantást engednek az ősi Ikervár mindennapos életébe és gondolatvilágába. Tekintettel arra, hogy a történetek javát a nagyanyjától és nagyapjától hallotta, ezek legalább 150-200 éves múltat tekintenek vissza, és ez adja igazi értéküket.” (1995: 72–77) Ezekben a mesékben az alábbi helynevek bukkannak fel: *Kataliktya*, *Nyúlszer*, *Háromhóda*, *Gógán*, *Hányás út* és *Aldómány*. Ezen helynevek közül az *Aldómány* megnevezést nem láttam még sehol máshol lejegyezve.

7.2. Adatközlők

Az élőnyelvi adatgyűjtést 40 adatközlő segítségével végeztem. A hazai névismereti vizsgálatokban az adatközlőket négy, életkoron alapuló kategóriába szokás sorolni: 1) 20 év alatti, 2) 21-40 év közötti, 3) 41-60 év közötti és 4) 61 év fölötti korosztály. A helynévkutatók ugyanis úgy vélik, ezek a korcsoportok jól igazodnak az emberi élet egyes szakaszaihoz (E. NAGY 2021: 17). Így a kutatás során én is ezt a korcsoport-besorolást alkalmaztam. Továbbá arra is figyeltem, hogy az adatközlők nemek szerinti eloszlása is azonos legyen, ezáltal minden korcsoportból 5 nő és 5 férfi adatközlőm volt. A gyűjtött adatok az adatközlők korától függően időben igen nagy korszakot öleltek át, ezáltal lehetőséget adtak az általam vizsgált helynevek életének vizsgálatára is (Ik.Dül. 2006).

			Nem			
Korcsoport		Összesen	Nő		Férfi	
1.	20 év alatt	10	0–10	0	0–10	0
			11–20	5	11–20	5
2.	21–40 év között	10	21–30	3	21–30	2
			31–40	2	31–40	3
3.	41–60 év között	10	41–50	3	41–50	3
			51–60	2	51–60	2
4.	61 év fölött	10	61–70	1	61–70	2
			71–100	4	71–100	3
		40		20		20

1. ábra. Az adatközlők életkor és nem szerinti megoszlása

7.3. A helynévismereti felmérés módszere

Az élőnyelvi gyűjtés két fordulóban zajlott. Első körben a szóbeli interjú módszerét alkalmaztam. Az interjúk egy kötetlen beszélgetéssel indultak, ahol próbáltam szociológiai kérdéseket is feltenni adatközlőimnek. Ugyanis a helynevek ismerete az egyén érdeklődési körén kívül függ iskolai végzettségétől, munkakörétől, korától, nemétől, lakóhelyétől (Ik.Dül. 2006). Ezután előbb a határ, majd a belterület neveiről beszélgettünk. Igazodva a kor technikai lehetőségeihez, a terepmunka során nagyméretű lapokra nyomtatott térképeket is vittem magammal, amelyet a Debreceni Egyetem biztosított számomra. Ily módon az adatközlőknek lehetőségük nyílt arra, hogy gondolatban bejárják a települést, ezáltal könnyebben elő tudták hívni a településsel kapcsolatos ismereteiket (E. NAGY 2021: 22). A beszélgetés során igyekeztem szóbeli iránymutatást is adni az adatközlőknek, például az alábbi kérdésekkel: „Hogy hívják ezt az utcát/településrészt, ahol most vagyunk?”, „Kapcsolódik-e valamilyen történet/magyarázat ennek a résznek az elnevezéséhez?”, „Melyek a legnevezetesebb épületek a faluban?” stb. Miután a kötetlen interjúk lezajlottak, az élőnyelvi gyűjtés következő fázisában a gyűjtött anyagok rendszerezése történt. A település névanyagát szerettem volna valamilyen módon kategorizálni. A neveket többféleképpen rendszerezhetjük, minden részrendszer eltérő megközelítést igényel. A földrajzi jellegek alapvetően egy természeti (vizek, domborzat, tájak stb.) és egy társadalmi (lakott helyek, közterületek, építmények, közlekedési nevek, és közigazgatási egységek stb.) alapú csoportba illeszthetők. Nem kell és nem is lehet mereven szétválasztani ezeket, hiszen például számos hely vegyes jellegű, vagy egyszerre része több

csoportnak, vagy olyan, amely a természetben elkülöníthető ugyan, de a nevét nem ennek alapján, hanem a rajta folyó gazdasági tevékenység alapján kapta (MIKESY 2022: 7). Én végül BÍRÓ FERENC felosztását alkalmaztam, amely a következő kategóriákat tartalmazza: víznevek, vízkörnyéknevek, domborzati nevek, tájrésznevek, határnevek, lakott területek neve, építménynevek (BÍRÓ 2002: 10). Ezután a toponimákat szócikk formába rendeztem. Miután elkészült a végleges szócikk lista, következhetett a gyűjtés második fordulója, ahol a lakosság általi névismereten volt a hangsúly. Az adatközlőkhöz újra ellátogattam, majd a település teljes névanyagán végigmenvén az összes toponimára rákérdeztem, hogy ismerik-e az adott helynevet.

8. Helynév-szociológiai elemzés Ikervár helynevei alapján

8.1. Településtörténeti háttér

Ikervár a Rába völgyében fekvő, 1790 lakosú település, a *“Batthyány család ősi fészke”*, Vas vármegye egyik legrégebbi települése. Területén már a késő bronzkorban éltek emberek, ezt bizonyítja a Rába partján itt előkerült edény, amely a sárvári múzeum tulajdona. Ugyancsak biztos adat található a *Képes Krónikában*, mely szerint *„Ebben az időben (1073) az Úr születésnapját (a karácsonyi ünnepeket) a király (Salamon) azon a helyen ünnepelte, amelyet Geminum Castellumnak (Iker kastély – Ikervár) mondanak”*. A Fejér-féle kódex szerint itt, a Rába jobb és bal partján egy-egy vár állott. A helység nevét erről a kettős várról (a Fazék és a Póka dombon állókról) kapta (SZABÓ 2004: 7).

Ahogy korábban említettem, Ikervár a Batthyány család ősi fészke. Nézzük, hogy miért is nevezhetjük így. Egyesek szerint már az amatőr botanikus Batthyány Boldizsár is élt Ikerváron az 1500-as évek második felében (mások szerint Németújváron). Későbbi legendák szerint növénykertjében Törökországból behozott tulipánokat tenyésztett, és a nála több éven át vendégeskedő Carl Clusius belga tudós révén jutott el Hollandiába az ott ma is világhírű tulipán. Ez azonban csak feltételezés. Hivatalos adat csak 1649-től van arra, hogy ekkor már a falu a Batthyány család tulajdonában volt (SZABÓ 2004: 9). A szócikkek egyes elemeinél még részletesen kitérek a Batthyány család tevékenységeire. Ikervár ugyanis nagyon sokat köszönhet a Batthyány családnak, akik meghatározó gazdasági erővel bírtak. Korszakalkotó, előremutató gondolkodásuknak köszönhetően Ikervár a térség településeinél jóval nagyobb

előnyökre tehetett szert. Továbbá a gazdasági erőn felül mindig kellő nyitottsággal voltak az emberek felé, igazán jó lélek volt József is és Lajos is.

8.2. Ikervár névváltozatai és a helynév etimológiája

NASZÁDOS ISTVÁN összegyűjtötte a helyiség nevének középkori alakváltozatait, melyek a következők: *Ikurwar* 1255.¹, *Ikyruar-Ikyrwar* 1358.², *Ikeruar* 1330.³, *Ikerwar* 1406.⁴, *Oppidum Ikerwar* 1492.⁵, *Ikerwaar* 1549.⁶, *Ikerware* 1553.⁷, *Iker war* 1570.⁸, *Eökeörvár* 1594.⁹, *Eükerwar* 1598.¹⁰, *Ikerüáár* 1608.¹¹, *Ikervar oppidum* 1663.¹², *Ikervár oppidum* 1677.¹³

Ikervár latin névváltozatait pedig KOSZORÚS ÖDÖN gyűjtése által ismerhetjük: 1.) *Geminum castellum* – Iker kastély (Chronica Hungarorum 1473.), 2.) *Castrum gemselli* – Iker vár (Antonius Bonfinius: Rerum Hungaricum Decades 1495.).

A település nevének etimológiáját az iker és a vár szavainak összetétele adja, eszerint neve a vár kettős szárnyára utal. De lehet, hogy az Iker családnév rejlik nevében, amely ugyancsak az iker köznévre megy vissza. Föltehető még török eredete is az Ik törzsnév és az er (= hím) jelentésű szavak összetételéből (NASZÁDOS 1996: 27). Ikervár eredetéről egyébként egy mese is született, melynek írója Horváth Imréné Lakner Regina. Egy idézet a történetből: „... a királynő két várat építtetett a Rába jobb és bal partjára. Mindegyiknek egyforma magas tornya és erős palánkja volt. Mindegyikben egyenlő számú katona, szolga, szolgáló lány volt. Vagyis a két vár, amely egymással szemben állott úgy hasonlított egymásra, mintha ikrek lettek volna.” (LAKNER 1996: 10). Az ikerváriak elmondása alapján a két vár valóban létezett, egyik a Póka-dombon, a másik a Fazék-dombon állt.

A két vár Ikervár község legrégebben megtalált címerében is megmutatkozik. A XVIII. században készült pecséten ornemens díszítéssel körülvett pajzsban kéttornyú vár látszik, a

¹Csánki: Magyarország története 723. lap

²OL 61201-1358. szpt. 17.

³Vasm. Kápt. Lt. Szhely, Lad. I. fasc. 3 nr. 20.

⁴Vasm. Kápt. Lt. Szhely, Lad. I. fasc. nr. 7.

⁵Csánki: Id. mű 723. lap

⁶OL Dic. Vas 1-4. E 158. (Fol. 307.)

⁷OL Dic. Vas I. köt. E 158. (Fol. 366.)

⁸OL Dic. Vas II. köt. E 158. (Fol.14.)

⁹Finanz-und Hofkammerarchiv Wien-film W 524/4.

¹⁰OL Dic. Vas III. (1 kötet Fol. 3.)

¹¹OL E 156 U. et C. (Fasc. 37.) No. 56.

¹²OL E 156 U. et C. (Fasc. 40.) No. 30.

¹³P 623 Széchenyi család Lt. 104. m. cs. A/3.

pecsét körirata: S. OPIDI IKERVAR (jelentése: IKERVÁR MEZŐVÁROS PECSÉTJE) (FEISZT 1996: 29). Ami pedig a falu címerét illeti, az 1993. szeptember 16-án hatályba lépett címer csücsköstalpú, kék pajzsban, zöld mezőben kváderkövekből épült, kéttornyú, gombban végződő gúlasisakos, kerek, lőréses, ezüst színű, Iker-várat ábrázol, amelyet ezüst híd köt össze (FEISZT 1996: 31).

2. ábra. Ikervár községének címere

8.3. Onomasztikai háttér: Ikervár helynevei

Az általam elkészített szócikk gyűjtemény – amelyet az anyag nagysága miatt az első mellékletben csatolok a dolgozathoz – 379 helynevet tartalmaz, amely 273 objektumot nevez meg. Ugyanis vannak olyan objektumok, amelyeknek többféle megnevezése is létezik. A szócikkben szereplő toponimák közel fele, 42,1%-a jelenkori adat.

8.4. Életkor és helynévismeret

Az adatközlőim átlagéletkora 38,5 év. A legfiatalabb adatközlőm 16, míg a legidősebb 86 éves. Ha összehasonlítjuk a négy korcsoport helynévismeretét, láthatjuk, hogy az ismert helynévkincs korcsoportonként előrehaladva nő. Ez a növekedés nem meglepő, hiszen a mindennapi élettér kitágulása és az ehhez kapcsolódó kommunikáció magával hozza a helynevekkel való intenzívebb megismerkedést is (E. NAGY 2021: 46).

Az 1. korcsoport minden tagja számára ismeretlen helynevek mindegyike külterületi név, határnév. De ezeket a megnevezéseket még a 2. korcsoportot alkotó fiatal felnőttek sem igazán ismerik. Azonban itt szeretném kiemelni, hogy az élőnyelvi gyűjtés folyamán nagyon szépen kirajzolódott számomra, hogy azok a fiatalok, akik többgenerációs családban élnek –

azaz a nagyszülő(k) is szerves részét képezi(k) a gyermek mindennapjainak – jóval nagyobb helynévkinccsel rendelkeznek kortársaiknál. Emellett a 3. korcsoportból is többen említették, hogy helynévismereti tudásuk nagy részét a nagyszülőknek köszönhetik, és hogy nagyon hálásak azért, hogy mindezt az ismeretet „megörökölték”. Ahogy az az ábrán látszik, nem volt olyan adatközlő, aki a teljes helynévállományt ismerte volna, viszont örömmel tapasztaltam, hogy voltak olyanok, akik megközelítő teljességgel ismerték a falu helynévkincsét.

Korcsoport		Névismereti átlag	Minden adatközlő által ismert nevek	Minden adatközlő számára ismeretlen nevek
1.	20 év alattiak	18%	10,4%	54%
2.	21–40 év közöttiek	39%	18%	32,9%
3.	41–60 év közöttiek	63%	28%	12,2%
4.	61 év fölöttiek	78%	43%	1,8%

3. ábra. A névismeret átlagos mutatói korcsoportok szerint

8.5. Nem és helynévismeret

A következő ábra a nemek szerinti helynévismeretet mutatja. Az élőnyelvi adatgyűjtés során törekedtem arra, hogy az adatközlőimnek különböző szociológiai háttere legyen. Így az adatközlők között voltak tanulók, pedagógusok, irodában dolgozók, varrónők, gyári munkások, vadászok, mezőgazdaságban dolgozók, egykori téesz-dolgozók stb.

Láthatjuk, hogy a férfiak átlagosan több helynevet ismernek, azonban a két nem névismerete között nincs nagy fokú eltérés, és véleményem szerint itt fontos szerepet játszik az adatközlők foglalkozása, hobbija is. Hiszen egy férfi, aki a mezőgazdaságban dolgozik, vagy szeret horgászni, rendre kijár a határba, míg egy varrónő élettere legfőképp a belterületre korlátozódik. Tehát a férfiak valamivel nagyobb mértékű névismerete nem a biológiai, hanem sokkal inkább a társadalmi nemük következménye (E. NAGY 2021: 55).

	Nők	Férfiak
Helynévismeret	48%	53%

4. ábra. A nemek szerinti helynévismeret

8.6. Helynévrendszer és helynévismeret

Az 5. ábrán a helynevek lakosság általi ismertségének foka látható a névanyag egészéhez viszonyítva. Ezekből az adatokból nagyon jól kirajzolódik, melyek azok a toponimák, amelyeket a helynévközösség tagjai jobban vagy kevésbé ismernek. A dolgozatom 2. számú mellékletében részletesen felsorolom a helyneveket ismertségi fokuk alapján.

Az eredmények azt mutatják, hogy azok a helynevek, amelyek ismertségének foka 100%-os, leginkább belterületi nevek; utcanevek és épületnevek. Meglepő volt azonban számomra, hogy vannak olyan utcanevek, amelyeket nem minden adatközlő ismer, ezek a következők: *Dózsa György utca*, *Kinizsi Pál utca*, *Petőfi Sándor utca* és *Rákóczi Ferenc utca*. Összességében elmondható, hogy az adatközlők által leginkább ismert helynevek a lakott területek nevei és az építménynevek. Ez az eredmény természetesen nem túl meglepő, hiszen a legtöbb lakos élettere a belterületre korlátozódik. Érdekesség azonban, hogy nincs olyan határnév, amely minden adatközlő által ismert lenne. Csupán egyetlen olyan határnév van, amelynek ismertségi foka 91–99% közötti, ez pedig nem más, mint a *Zsidahó*. Rendkívül szembetűnő, hogy a határnevek nagy részének ismertségi foka 26–50% közötti.

A történeti forrásokban (BALOGH LAJOS – VÉGH JÓZSEF (szerk.): *Vas megye földrajzi nevei*. Szombathely. 1982. 253–255. old.) szerepelnek olyan toponimák, amelyeket ma már egyetlen adatközlő sem ismer. Ezek a helynevek a következők: *Aldómány*¹⁴; *Fekete víz*; *Fekete vizi*; *Fekete-víz-árok*; *Gátszeg*; *Hajduk utja*; *Juhászi*; *Magyaros allya*; *Napkeleti almafa*; *Napkeleti kertallya*; *Öreg karók hídja*; *Szabad földek*; *Szérüskerti tábla*; *Szilfa*; *Szita major*; *Város rét*.

¹⁴ KOSZORÚS ÖDÖN: *Lakner Regina meséi*. In: Vasi honismereti és helynévtörténeti közlemények. Szombathely. 1995. 1. szám. 77. old.

A helynevek ismertségének foka	A helynévkorpusz
100%-os	10,4%
91–99% közötti	10,4%
76–90% közötti	9,4%
51–75% közötti	15,9%
26–50% közötti	35,1%
11–25% közötti	11%
1–10% közötti	1,9%
0%-os	5,8%

5. ábra. A helynevek ismertségének mértéke a teljes névanyagon belül

8.7. A dűlőnevek helyzete

A térség meghatározó tényezője a Rába folyó, amely az évszázadok alatt sokszor változtatta útját. Ezek a tényezők egy olyan területet hoztak létre, amely völgyszerűen állandó jelleggel árvízveszélynek van kitéve. A folyó ugyan szabályozva lett az újkorban, de a Rába még mindig szinte minden évben így is tengerré változtatja a vidéket. Ez nagyban meghatározta az itt élő emberek megélhetését, ugyanis az állandó árvízveszély miatt csak a mezőgazdaságra támaszkodhat ez a vidék. Az itt élő emberek tehát földművelésből éltek, de itt-ott előfordult elenyésző mértékű – szinte csak önellátó jelleggel – ipar, például tégláégetés, kosárfonás. A helynevek adásában azok az emberek voltak a meghatározóak, akik használták a földterületeket, és számukra egyszerűséget jelentett ezeknek a birtokoknak a használatában az, ha „beszélő” nevet adtak birtokaiknak (Ik.Dül. 2006).

Dűlőneveink sokkal hamarabb változnak, mint más helyneveink. Egyrészt, mert nincsenek oly mértékben hivatalossá téve, mint például az utcanevek, másrészt a dűlőnevek vannak leginkább kitéve a változásoknak, tulajdonjog, művelési ág, éghajlat, névadási divatok tekintetében. Néhány dűlőnév mára már több évszázados múlttal él, néhány kiveszett, csak egy emberöltőt, vagy még annyit sem használták (Ik.Dül. 2006).

A felmérés során egyértelműen látszik, hogy a dűlőnevek egyre inkább kikopnak a köztudatból. Tény és való, hogy ezeket az elnevezéseket jobbra a földtulajdonosok használják csak. Továbbá a 20. század folyamán Magyarországon három nagyobb földosztási és két nagyüzemszervezési hullám is végig söpört, amelyek erős nyomot hagytak a névanyagban

(MIKESY 2022: 15). A téészesítés során a birtokhatárok megváltoztak, illetve az új utak kialakítása is befolyásolta a dűlőnevek használatát, akár csak a 2011-ben, Ikervár határába telepített szélkerékpark. Továbbá nem hagyhatjuk figyelmen kívül a technika fejlődését, és a megváltozott életkörülményeket sem. A lakosság megélhetésének megváltozásával, a földművelés visszaszorulásának, és a legújabb kor nagyparcellás földművelésének eredményeképpen visszaszorult a területek eredeti nevének használata. Az egybevonat dűlők neve feleslegessé vált, helyüket mára csak egyetlen kód jelöli a térképeken (Ik.Dül. 2006). Ezek a folyamatok, tényezők mind-mind kiszorítják a régi dűlők elnevezéseit, és hozzájárulnak ahhoz, hogy ezek az értékes helynevek fokozatosan elvesszenek.

8.8. A helynevek változásának okai

Végül, de nem utolsó sorban arról szeretnék néhány gondolatot írni, hogy vajon miért változnak a helynevek, illetve a helynevek névadási motivációi az idők folyamán. Ugyanis a fizikai térnek és a társadalomnak az állandó változása új és újabb névadási-névhasználati motivációt jelent. Egyes megnevezések megmaradnak az egyéni szóhasználat részeként, másokat átvesz a közösség, formájukban véglegesülnek, beépülnek a kultúrába (MIKESY 2022: 6). KARDOS LÁSZLÓ *Ikervár község dűlőnevei* című szakdolgozatában remek példát hoz a helynevek változására: „Legszebb példája ennek az Angolkert (régies nevén Ánglus). A hely neve a Batthyányiak történelméből ismert, de mire a legújabb kori nevét megkapta, több átmeneti nevet is kapott. Gróf Batthyány Lajos miniszterelnök kivégzése után, az állam elkobozta minden ingó és ingatlan vagyonát, majd eladásra került a terület, amelyet egy Swarz nevű izraelita vallású gróf vett meg. Az Angolkert tehát ezután mint a Swarz tulajdona, Swarz-kertként lett emlegetve az emberek között. A második nagy világégés, a fasiszta terror idején a teljes Swarz családot koncentrációs táborba hurcolták, földjeiket elvették. Sohasem tértek vissza. A terület a kommunizmus alatt földhasználati kertészettnek adott otthont, innen a kert elnevezése is megváltozott, így lett Kertész-kert. A terület tehát évszázadonként változtatta neveit.”

A tulajdonosváltás mellett gyakori befolyásoló tényező még a területek felszínének változása, gondoljunk csak például a dombok elhordására, – Ikervár esetében erre remek példa a *Fazék-domb* –, a területek elcsatolására, a vízszabályozásra (például a Rába és a Zsidahó esete), vagy éppen az erdők kiirtására. Továbbá Ikervár környékére néhány jelentős beavatkozás is hatással volt: a fűzvesszők telepítése, és korábban a selyemhernyó

tenyésztéséhez szükséges szederfások telepítése – az igen nagy szakértelmet igénylő munka méreteire jellemző, hogy csaknem 118 holdat ültettek be, valószínű, részben külföldről beszerzett szederfákkal, amelyek a selyemhernyók táplálékául szolgáló nagytömegű levelet biztosították (TILCSIK 1996: 59) –, valamint gróf Batthyány Lajos cukorgyárához szükséges répaföldek kialakítása. Ezek mind-mind a területek időszaki névváltozásához vezettek. A toponimák változása kapcsán befolyásoló tényező lehet például a földön dolgozó ember és a szekéren elhaladó ember közötti kommunikáció során fellépő akusztikai torzulás, ami átment a beszélt és az öröklött nyelvbe. A toponimák egy részének több változata is él, pl. Csaritos – Csalitos, Kábosztás – Káposztás, Pálkányos – Bákányos stb.

9. Pedagógiai célok

A munkámmal többek között azt a célt is kitűztem magam elé, hogy felhívjam az emberek, különösképp a fiatal generáció figyelmét a helynevek fontosságára. A helynevek sokáig szájhagyomány útján terjedve tanítómesterükké váltak az embereknek. „Elbeszélték a terület jellegzetes vonásait, birtokviszonyait, keletkezési körülményeit (Ik.Dül. 2006). A hagyományörzés egyre inkább a feladatunkká válik, és leendő pedagógusként úgy érzem, nekünk még fontosabb szerepünk van ebben. Nagyon jó lenne, ha a fiatalok megbecsülnék azokat az értékeket, amelyeket helyneveink magukban hordoznak. Leendő pedagógusként szeretném, hogy a helyismeret és a helynevek részét képezzék a magyar nyelvtan óráknak, és ezáltal is ápoljuk nemzeti identitástudatunkat. Ezen elképzelésemet tanórai keretek között, vagy akár egy honismereti szakkör keretén belül szeretném megvalósítani.

10. Összefoglalás

Összefoglalásképp szeretném kiemelni, hogy a magyar helynevek a magyar nyelv és a magyar kultúra felbecsülhetetlenül nagy értékét jelentik (https://mnynk.unideb.hu/publikaciok/hi_tv_mnh2015.pdf). Felismerve, hogy a világ kulturális örökségének a földrajzi nevekben megőrzött részeit számos veszély fenyegeti egyrészt a tájra és a társadalomra ható gyors ütemű gazdasági változások, másrészt az államok eltérő gyakorlata miatt, az ENSZ földrajzi nevekké foglalkozó intézményei ajánlások sorával hívta fel a figyelmet az utóbbi évtizedekben a földrajzi nevek olyan gondos kezelésére, hogy az támasza lehessen az egyetemes és a helyi kulturális örökségek megőrzésének, és az identitás biztosításának az egyes országokban. A hangsúly tehát a névkincs összegyűjtésén és a helyi

alakok minden külső szempont nélküli tiszteletben tartásán van. (MIKESY 2022: 19). A toponimák összegyűjtése a legközvetlenebb módon szolgálja a nemzeti örökség védelmét. Emellett helyneveink több tudományterület számára nyújtanak olykor nélkülözhetetlen forrásanyagot. A helynevek gondozása egyfajta szellemi környezetvédelemnek is tekinthető: a természeti és az épített környezet óvása nem lehet teljes az őket jelölő nevek és a hozzájuk kapcsolódó szellemi értékek megmentése nélkül (https://mnynk.unideb.hu/publikaciok/hi_tv_mnh2015.pdf).

A földrajzi nevek egy nép múltjába, szokásaiba, nyelvének rejtelseibe, kisebb régiók, falvak belső világába nyithatnak kaput, mérhetetlenül gazdag forrást biztosítva azoknak, akik be akarnak lépni rajta (MIKESY 2022: 23). Az élőnyelvi anyaggyűjtés folyamán azt tapasztaltam, hogy a falu lakói nagyon lelkesek a témával kapcsolatban, és örömmel vesznek részt a kutatásban. Ikervár története mindig is foglalkoztatta a lakosságot, és nagyon sokan gratuláltak ahhoz, hogy sok-sok év után újra készül a faluval kapcsolatos tanulmány. A lakosság számára különösen fontos a falu történetének ismerete, értékeinek őrzése, hiszen „*helyek és közösségek között szellemi, érzelmi kapcsolat is létrejön, az otthonlét érzése, egyfajta lelki birtoklás élménye: az a hazám, ahol az életteremet meg tudom nevezni. A nevek összekötnek elődeinkkel, akik ránk hagyományozták a neveket. E kötelek alapján a közösségileg használt nevek jelentős részt képeznek az emberek identitásában, mind helyi és regionális, mind nemzeti szinten*” (MIKESY 2022: 6).

Emellett azt is megtapasztaltam, hogy a falu közössége ma is ugyanolyan összetartó, ahogy azt SZABÓ ENDRE írja könyvében: „*A falusi ember hétköznapijai mások voltak a múlt században, mint a városiaké. A falu mindig is igen erősen megtartó közösség volt, melyet a rokonok, barátok, ismerősök, munkatársak, valamint a közös utcák, dűlők stb. közössége olyan erősen összetartott – és tart még részben ma is –, mert az emberek köszöntek, köszönnek egymásnak az utcán, és az »Adj' Isten«, „»Jónapot«, »Dicsértessék«, »Csókolom«, »Szervusz« mellé gyakran járt egy »hogyan vagy?«, »há miúgy?«, »hunnaj' gyűssz?« vagy valami egyéb, közvetlen megjegyzés is. Még a mezőn is szokásban volt egymást köszönteni. Jó napot! Jó munkát!, a válasz meg az volt: Isten megáldja! (mármint a munkát). Kovács Béla sógoromnak annak idején azt is megtanították, hogy Batthyány Lajos szobrának is mindig köszönjön. Mert a faluban mindenki mindenkire ismert*” (2004: 4–5).

Bízom benne, hogy hasznosak az általam gyűjtött információk, és dolgozatommal hozzájárulok ahhoz, hogy még inkább megismerjük szeretett falunkat. Hálásan köszönöm az adatközlőimnek a segítséget, nélkülük ugyanis nem jöhetett volna létre ez a dolgozat.

11. Felhasznált források

11.1. Szakirodalom

1. ANDRÁS ZSELYKE 2012. Szabó T. Attila helynévkutatásainak jelentősége. In: *Erdélyi Múzeum*. 74. kötet, 3. füzet. 154–159.
2. BALOGH LAJOS – VÉGH JÓZSEF (szerk.) 1982. *Vas megye földrajzi nevei*. Szombathely. 253–255. old.
3. BÍRÓ FERENC 2002. *Nyelvi-tipológiai vizsgálatok Kőrösladány helynévrendszerében*. Eger.
4. BÖLCSKEI ANDREA – FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN (szerk.) 2017. *Magyar és nemzetközi névtani terminológia*. Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság.
5. DÉNES JÓZSEF 2003. *Királyi halmok - földhalomvárak az Árpádok királyi udvarhelyein*.
6. E. NAGY KATALIN 2021. *Empíria és teória a helynév-szociológiában*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
7. FEISZT GYÖRGY 1996. Ikervár község címerének kutatása. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről I.* Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 29–35. old.
8. GYÖRFFY ERZSÉBET 2015. Tépe helynevei. *Magyar Nyelvjárások* 53: 131–144.
9. HORVÁTH GYÖRGY 1996. Töredékek Ikervár történetéből. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről I.* Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 55–57. old.
10. HORVÁTH IMRÉNÉ LAKNER REGINA 1996. Ikervár eredete. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről I.* Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 10–11. old.
11. KARDOS LÁSZLÓ 2006. *Ikervár község dűlőnevei*. Szombathely. (szakdolgozat)
12. KISS GÁBOR 1996. Az ikervári 10–11. századi temető. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről I.* Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 16–24. old.
13. KISS LAJOS 1978. *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
14. KOMÁROMI TIBOR 2005. A jobbágyfelszabadítás végrehajtása. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről II.* Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 76–119. old.
15. KOMÁROMI TIBOR 1996. A Zsidahó története. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről I.* Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 51–54. old.
16. KOSZORÚS ÖDÖN 1995. Lakner Regina meséi. In: *Vasi Honismereti és Helynévtörténeti Közlemények*. Szombathely. 1995. 1. szám. 72–77. old.

17. KOSZORÚS ÖDÖN 1996a. Az ikervári honfoglaláskori temető sajtóvisszhangja. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* I. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 12–15. old.
18. KOSZORÚS ÖDÖN 1996b. Az ikervári templom története. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* I. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 36–40. old.
19. KOSZORÚS ÖDÖN – HORVÁTH GYÖRGY 1996. Feljegyzések a Batthyány uradalomról. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* I. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 61–62. old.
20. MIKESY GÁBOR 2002. *Kalandozás a földrajzi nevek között*. In: *Geometodika*. 6. évf. 1. sz. 5–24. old.
21. MOLNÁR ANDRÁS – TÓTH DEZSŐ 2005. Némethujvári Gróf Batthyány Lajos valamint Zichi és Vásókeői Zichy Antónia Grófnő cselekedeteinek vázlata. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* II. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 17–74. old.
22. NASZÁDOS ISTVÁN 1996. Ikervár névváltozatai. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* I. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 27–28. old.
23. RESZEGI KATALIN 2018. Helynevek – térszemlélet – mentális térkép. A nyelv, a helynevek és a tér összefüggései. *Magyar Nyelv* 114: 169–184.
24. ROGER DOWNS – DAVID STEA 2005. Térképek az elmében – Gondolatok a kognitív térképezésről (Részletek). In: *Településkutatás* 2. Szerk: LETENYEI LÁSZLÓ. Budapest, L'Harmattan–Ráció Kiadó. 593–613.
25. SÁNDORFI GYÖRGY 1996. Ikervár-Rózsadomb. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* I. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 25–26. old.
26. SZABÓ ENDRE 2004. *A régi Ikervár hétköznapijai és ünnepei*. Sárvár.
27. SZABÓ KÁROLY 1996. Az ikervári iskola történetének bemutatása az 1948-as államosításig. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* I. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 63–76. old.
28. TILCSIK GYÖRGY 1996. A Batthyány uradalom leltára. In: *Válogatott írások Ikervár történetéről* I. Szerk.: KOSZORÚS ÖDÖN. 58–60. old.
29. WILHELM NICOLEISEN 1986. *The structure and function of names in English literature*. *Studia Anglica Posnaniensia* 18. pp. 139–152.

11.2. Interneten található online források

1. <http://ikervarert.hu/index.htm> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
2. <http://ikervar.iweb.hu/> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)

3. <https://ikervar.hu/ikervar/> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
4. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Csanki-csanki-dezso-magyarorszag-tortenelmi-foldrajza-a-hunyadiak-koraban-1/ii-kotet-32A7/vasvarmegye-5B35/varosai-5B75/> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
5. <https://adoc.pub/a-helynevek-antropologiai-nyelveszeti-szemponthol.html> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
6. https://mnynk.unideb.hu/publikaciok/hi_tv_mnh2015.pdf (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
7. <https://mnytud.arts.unideb.hu/bevhnkut/> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
8. <http://www.vasiszemle.hu/2017/01/bajzik.htm> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)

11.3. Térképek

1. <https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=1868039.6796876001%2C5969187.274116875%2C1895622.0957441404%2C5978948.863549384> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
2. <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/18209/view/?pg=15&bbox=87%2C-6515%2C11037%2C-101> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
3. <https://maps.hungaricana.hu/hu/MegyeiTerkepek/5363/view/?bbox=1157%2C-9231%2C6620%2C-6964> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
4. <https://maps.hungaricana.hu/hu/MegyeiTerkepek/4666/view/?bbox=-193%2C-7299%2C15261%2C-885> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
5. <https://maps.hungaricana.hu/hu/MegyeiTerkepek/4667/view/?bbox=-6056%2C-10901%2C19935%2C-114> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
6. <https://www.fentrol.hu/hu/kereses/telepules/Ikerv%C3%A1r> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)

11.4. Képek forrásai

1. 2. ábra: Ikervár község címere:
https://hu.wikibooks.org/wiki/C%C3%ADmerhat%C3%A1roz%C3%B3/Ikerv%C3%A1r_c%C3%ADmere (utolsó letöltés: 2023.01.05.)
2. Az ikervári kastély angolparkjának részlete. In: Válogatott írások Ikervár történetéről II. Szerk.: Koszorús Ödön. 2005. 20. old.

3. A Halhatatlanság nemtője. Batthyány Ákoska síremléke a Rába partján. (Josef Klieber 1846.) In: Válogatott írások Ikervár történetéről II. Szerk.: Koszorús Ödön. 2005. 30. old.
4. Az ikervári Batthyány-kastély. (Apolló Irodalmi Nyomda Rt.) In: Válogatott írások Ikervár történetéről II. Szerk.: Koszorús Ödön. 2005. 36. old.
5. Részlet Gróf Batthyány Lajos parkjából 1877. A nagy üvegház. In: Válogatott írások Ikervár történetéről II. Szerk.: Koszorús Ödön. 2005. 59. old.
6. Az angolpark Cifra hídjá 1896-ban. In: Válogatott írások Ikervár történetéről II. Szerk.: Koszorús Ödön. 2005. 19. old.
7. Az ikervári víztorony 1975-ben. Nagy Dezső fényképe.
<http://ikervarert.hu/viztorony/viztorony.htm> (utolsó letöltés: 2023.01.05.)